

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОСВІТЯН

ГОВОРИТИ ПРО СПІЛЬНОТУ ВІД А ДО Я

REHERIT

Проект "ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину" — проект з переосмислення, актуалізації та розвитку потенціалу матеріальної та нематеріальної культурної спадщини Умані та Львова разом з іншими містами України. Метою проекту є робота з потенціалом культурної спадщини для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку міст, налагодження комунікації між органами влади, неурядовими організаціями, місцевими жителями.

Розробка є частиною практичної програми "Розробка та пілотування матеріалів та методичних напрацювань для вчителів зі складних тем спільної історії Львова та Умані", розробленої в межах проекту "ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину".
Цей проект фінансується Європейським Союзом

Про підхід

Тематичні абетки - популярний формат впорядкування інформації за ключовими словами, розміщеними за алфавітом.

Листівки “Говорити про спільноту - від А до Я” - розповідь про різноманітність та єврейську спільноту, яка була важливою частиною життя міста, у форматі 30 понять та літер алфавіту.

Такі абетки не мають традиційної цілі - навчити букв. Тут впорядкування за алфавітом є можливістю структурувати матеріал, подрібнити його на поняття так, щоб розкрити ідею та смисли, які хочемо донести.

Подібні формати - серія абеток від Видавництва Старого Лева “Шептицький, Франко, Шевченко, Антонич, Сковорода - від А до Я”. Абетки-енциклопедії «Від А до Я» — серія пізнавальних книг від «Видавництва Старого Лева» про відомих діячів української культури, яких показано з неочікуваного боку й без стереотипів. Пізнавальні арт-буки поєднали в собі риси енциклопедії й абетки.

АШКЕНАЗИ

Так називають євреїв, що проживали на Рейні та на німецьких землях загалом, а пізніше у Західній Франції, Богемії, та на слов'янських землях. Велика кількість ашкеназів проживала на території сучасної України. Ашкенази говорили на їдиші.

Іншою групою євреїв були Сефарди («іспанські євреї»), які традиційно говорили на мові ладіно.

БЕСТІАРІЙ

Книги про тварин та їх символи, які відображали віру в те, що кожна жива істота має своє призначення. Серед популярних символів єврейського бестіарія: єдиноріг, левіафан, заєць. Часто в бестіаріях з'являлись статті, де описувалися тварини, які не існують: дракон, василіск, мантикора.

В

ВЕСІЛЛЯ

Єврейське весілля (кидушин) - це традиція, сповнена багатьма релігійними обрядами. Весілля проводиться під спеціальним балдахіном – хупою, яка символічно представляє будинок, де в майбутньому наречений і наречена будуть жити. Усе починається із кабалат-панім, наречена сідає на прикрашене крісло, своєрідний трон, бо вважається що у день весілля наречена прирівнюється до цариці. До неї підходять гості, вітають її словами "мазль тов" і дарують подарунки.

кала

хатач

Г

ГЕРБ

Символічний знак (зображення) що належить державі, населеному пункту, роду або окремій особі. Герб зображають на прапорах, хоругвах, монетах, печатках, документах. Вивченням гербів і їх історії займається наука *геральдика*.

Д

ДІМ

Традиційне житло було однотипне з житлом сусідніх народів, але відрізнялося деякими особливостями - спеціальними аплікаціями або розписом на східній стіні (мізрах), непофарбованим чи неоштукатуреною ділянкою стіни в пам'ять про руйнування Єрусалимського храму та ін. Традиційні форми поселення: єврейські квартали, відділені стіною від іншої частини міста; у Східній Європі - містечко (штетл), перехідне від сільського до міського поселення, де євреї складали більшість. Обов'язковими елементами поселення були синагоги, ритуальні лазні (міква), шпиталь, єврейський цвинтар.

ЕТРОГ

(цитрон) невелике деревце, висотою 2 -4 метри, одне з найдавніших та найзагадковіших рослин. Цей фрукт, подібний на лимон здавна шанувався в єврейській релігійній традиції, особливо на святі кущів, на честь збору плодів - Суккот. Для етрога виготовляли спеціальні коробки-футляри, які стали витворами єврейського мистецтва.

Є

ЄВРЕЇ

Давній народ, який походить з стародавнього Ізраїльського та Юдейського царств.. Євреї живуть у багатьох країнах світу. З 1948 року існує відновлена єврейська держава Ізраїль. Патріархами єврейського народу були Авраам, його син Іцхак (Ісаак) і онук Яків, який одержав друге ім'я Ісраель (Ізраїль).

Ж

ЖІНКА

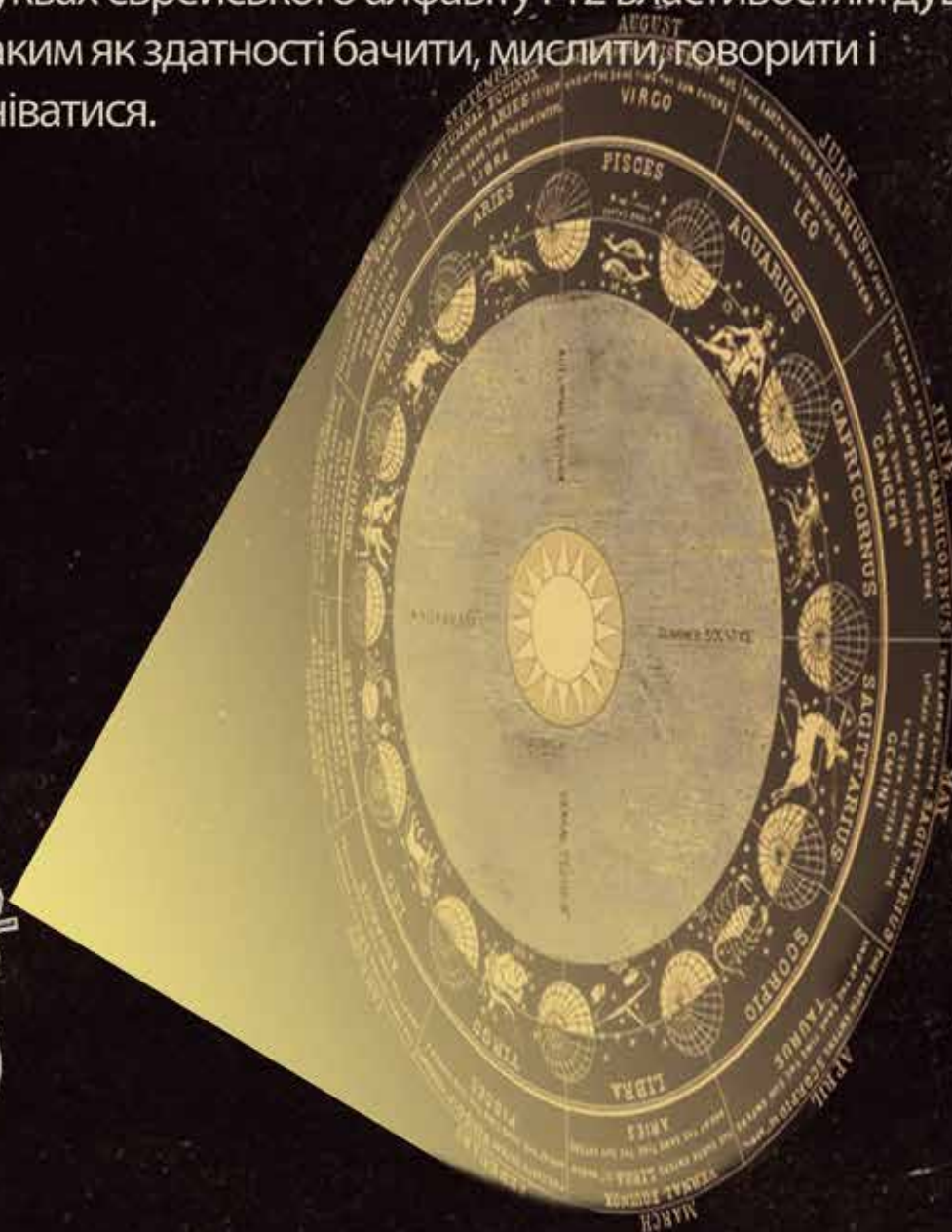
Жінка – опора дому, вона частково звільнена від виконання законів та заповідей. Рід у євреїв ведеться по жіночій лінії.

ЗОДІАК

В єврейській культурі розташування зірок є дуже важливими. Використання знаків зодіаку можна побачити на ктубот та на багатьох інших документах. Сини Якова, від яких відбулися 12 колін Ізраїлевих, стали 12 духовними коренями, з яких виростає єврейський народ. Ці корені відповідають 12 знакам Зодіаку, 12 єврейським місяцям, 12 буквах єврейського алфавіту і 12 властивостям душі, таким як здатності бачити, мислити, говорити і гніватися.

ІЗРАЇЛЬ

Ізраїль - країна в південно-західній Азії на південно-східному узбережжі Середземного моря. З проголошенням Держави Ізраїль в 1948 році, загублена 2000 років тому незалежність єврейського народу на його батьківщині була відновлена.

ІВРИТ

Мова іврит – «мова релігії, поезії, мрії і надії євреїв» виникла у 2 тисячолітті до н.е. у стародавній Палестині. У другій половині ХХ століття розпочинається відродження івриту. Зараз цією мовою розмовляє 4 млн. людей. Сьогодні це офіційна мова Ізраїлю.

Ідиш

Єврейський народ, у зв'язку з нелегкими історичними обставинами розсіяний серед інших народів світу, зазнав постійного тиску інших мов. «Буденні» мови єврейської діаспори - ладіно, їдиш та інші слугували своєрідним захистом івриту. Мова їдиш утворилась у XII – XIII ст. на основі верхньонімецьких діалектів у взаємодії з семітськими (давньоєврейськими) та слов'янськими елементами.

й

ЙОМ КІПУР

День очищення, судний день. Його святкують на 10 день місяця. У цей день вирішується доля людини на небі. У день Йом Кіпур дотримуються строгого посту: не можна їсти і пити, митися, вдягати шкіряне взуття 25 годин підряд. Попри це – день є щасливим для євреїв, адже це нагода очищення і умиротворення.

Маурицій Стреліт
Євреї моляться
в синагозі
на Йом-Кіпур

КТУБА

Єврейський шлюбний договір, мистецький твір, важливий документ з історії єврейських громад. Він містить точну дату й місце створення документа, імена "героїв", для яких його виготовлено, інформацію про їхнє фінансове становище і соціальний стан, імена видатних особистостей у їхніх громадах, юридичні питання і шлюбні норми. Головна мета підписання контракту – забезпечити законні права жінки. Кожен із членів нової родини зобов'язується виконувати певні обов'язки.

Л

ЛЕВ

Один з традиційних символів в єврейській культурі, який можна зустріти на багатьох мистецьких творах та предметах єврейського побуту. В юдейській традиції саме ця тварина вважається одним з символів єврейського народу. Леви зустрічаються, як самі (поодинці та парами), так і у поєдинку з єдинорогом. Поєдинок лева з єдинорогом дуже поширений сюжет в єврейському мистецтві.

М

МЕНОРА - великий ритуальний світильник, що стояв у Єрусалимському Храмі. Це був золотий семисвічник, у чашах якого горіле священна оливкова олія.

МЕЗУЗА - маленький сувій на одвірку дому. Коли євреї заходять в дім він бачить мезузу, що нагадує йому, як поводити себе всередині помешкання. А коли євреї виходить з дому, вона нагадує йому про правильну поведінку поза домівкою.

МІЗРАХ - (буквально «схід»), прийняте у євреїв умовне позначення напрямку до Храмової гори в Єрусалимі, куди треба звертатись обличчям під час молитви.

мізрах

мезуза

менора

НОВИЙ РІК ДЕРЕВ

Новий рік дерев - *Ту Бі Шват*. Існував звичай саджати дерева на честь кожного немовляти. На честь дочки саджали кипарис, а на честь сина - кедр. Росла людина і разом з нею росло дерево. Місяць шват приходить на середину зими, коли вся земля скована морозом і вкрита снігом. Але в Ізраїлі в цей час тепло. І люди мають можливість посадити дерева. Свято перетворилося в День пам'яті. Євреї не тільки саджають дерева. У цей день прийнято їсти плоди, вирощені в Ізраїлі: мигдаль, фініки, гранати

О

ОРКЕСТР КЛЕЗМЕРСЬКИЙ

Традиційна народна музика східноєвропейських євреїв і особливий стиль її виконання. Витоки клезмера лежать як у давньому єврейському фольклорі, так і в музиці сусідніх народів. Первинно клезмерську музику виконували на весільних святкуваннях, і не лише на єврейських.

ПУРИМ

Свято Пурим - це найвеселіше єврейське свято на честь дивовижного рятунка євреїв від знищення, що загрожувало їм. У цей день і діти, і дорослі сміються, дуріють, шумлять. Вирушаючи до синагоги, усі беруть деркачі. За традицією в Пурим влаштовують веселий карнавал, грають в обличчях історію Пурима. У дні Пурима прийнято посилати в подарунок солодощі, фрукти і вино. До цього свята в кожному будинку обов'язково печуть особливі трикутні пиріжки - Вуха Амана (хоменташен).

РАБИН – релігійний керівник громади, її духовний наставник. Щоб одержати звання рабина, потрібно мати глибокі пізнання і витримати складні іспити. Рабини очолюють громаду, але головне їхнє завдання, як і в попередні століття, – бути духовними наставниками і вирішувати галахічні питання.

РОКОКО (франц. Rococo — мушля, ракушка) – стиль у мистецтві, який народився в колах французького королівського двору у першій половині XVIII ст.

С

СІМ'Я— об'єднання людей, згуртованих за спільними інтересами, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів.

Т

ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Також толерантність – це єдність у різноманітті.

У

УКРАЇНА І ЄВРЕЇ

Єврейська спільнота України належить до найстарших і найбільш багатих у культурному сенсі єврейських громад світу. Хасидизм – релігійний рух, що виник на українських землях. Хасидизм навчає, яким чином кожен єврей може служити Всевишньому. Саме слово хасид означає „благочестивий”.

ФАЛАФЕЛЬ

Страва сучасної єврейської кухні, невеликі котлетки з меленого турецького гороху (нуту або кінських бобів), підсмажені на олії, покладені в піту разом з маринованими овочами, гострим соусом та тахінним (кунжутним) соусом.

Х

ХАНУКА

Ханука - це свято світла, це символ перемоги над безоднею пітьми, свято, яке вчить людей ніколи не впадати у розпач. У цей день запалюють свічки в особливому світильнику – ханукії. Ханука веселе свято: дітям у цей день прийнято дарувати подарунки і небагато грошей, влаштовувати танці й ігри.

ЦВІ

«Цві» означає «олень». Олень – один з традиційних і важливих символів у єврейській культурі. Олень – це символ краси і швидкості. Також – це популярне єврейське ім'я.

ЦИМЕС

Стародавня єврейська національна страва. Десерт на усі святкові обіди.

Склад: 1 кг свіжих груш, 3 стл л. олії, 1/2 стак. води, 1/2 стак. меду.

Вимити груші ретельно, почистити, розділити на 4 частині, вирізати серцевину. Покласти груші в сотейник, залити водою, додати олію і мед і варити на слабкому вогні до готовності.

Смачного!

4

ЧУЛЕНТ

«Те що залишається теплим довго»
(м'ясо, боби, горщик).

Страва, яка готується на шабат.

Відповідає законам кошерності.

Кошерне (Кашрут) - закони чистоти в харчуванні, і не тільки.

чулент

- яловичина 1 кг
- квасоля (біла і червона - по 1 скл.) 2 скл.
- крупа перлова 0, 5 скл.
- цибуля ріпчаста 3 шт
- картопля (середня) 3-4 шт
- борошно (пару ложок)
- масло топлене
- сіль
- перець горний

Ш

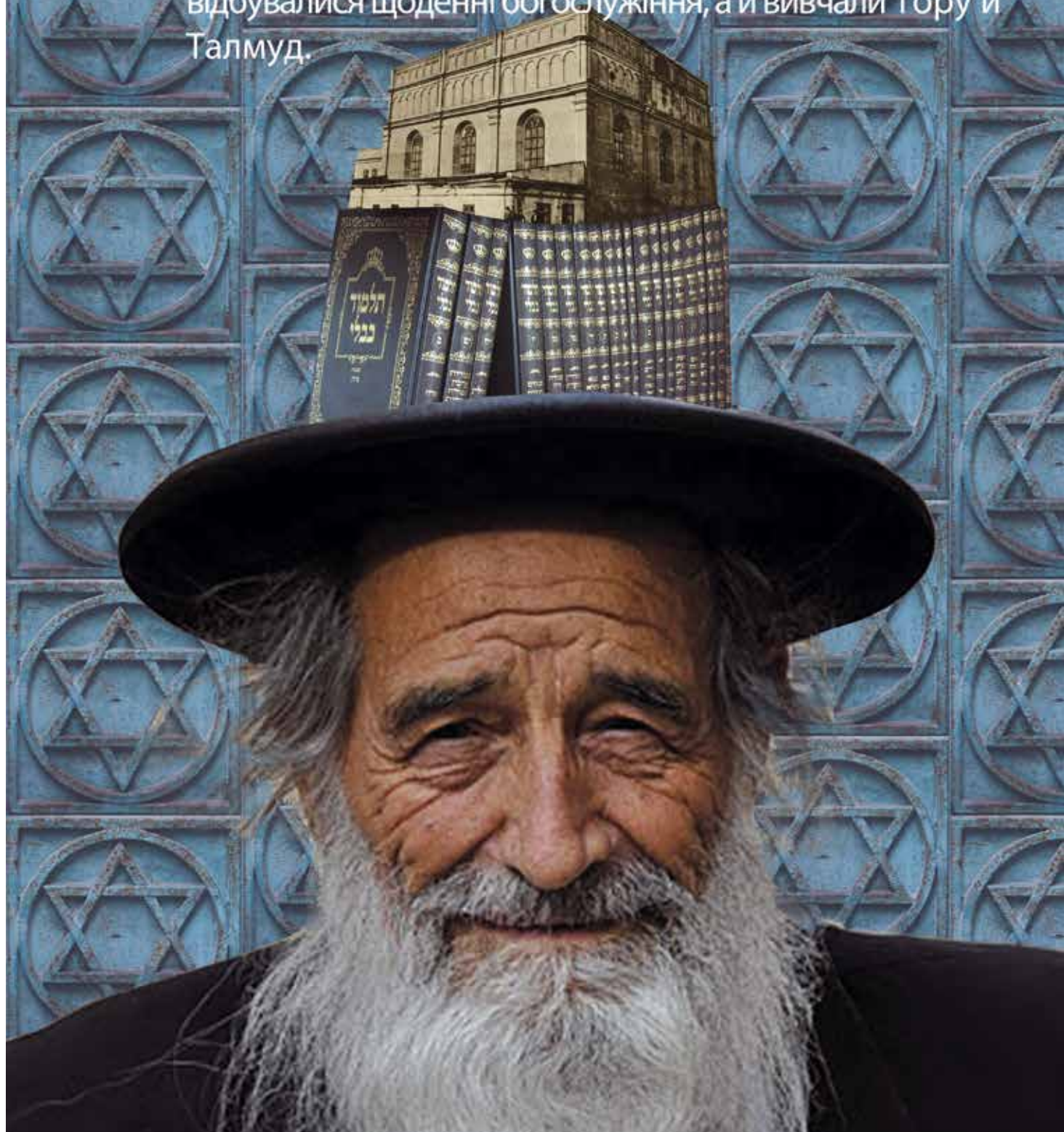
ШАБАТ

Субота - головне єврейське свято, що настає щотижня. Шабат - час миру, день відпочинку. У Суботу єврей не повинен працювати, не повинен думати про свої справи, не повинен будувати ніяких планів на наступний тиждень. Цей день проводять у колі родини, з дітьми і з близькими друзями.

Ю

ЮДАЇЗМ—національна релігія, основною якої є священна книга *Тора*. Слово це має 2 значення : всю єврейську традицію, весь склад юдаїзму, або П'ятикнижжя Мойсея . Другою священною книгою юдеїв є *Талмуд*. Талмуд містить повчання стосовно щоденного життя єврея. Місце храму зайняла *синагога* (бейт-кнесет, дім зборів). Це не тільки будинок молитви, а й місце зібрання євреїв. Тут не тільки відбувалися щоденні богослужіння, а й вивчали Тору й Талмуд.

Я

ЯД ВАШЕМ

Яд Вашем – офіційний меморіал в Єрусалимі (Ізраїль), міжнародний центр документування та дослідження геноциду євреїв, присвячений жертвам Голокосту, заснований 1953 року. Неєвреї, які рятували євреїв під час Голокосту, ризикуючи життям, отримують відзнаку «Яд Вашем» — «Праведники народів світу»

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОСВІТЯН

Організатор
Центр міської історії

Координаторка
Христина Бойко

Дизайн листівок
Оксана Нестеренко

Візуальна частина
Оксана Авраменко

REHERIT

Центр міської історії

Умань
МІСТО, ДЕ ТІСЬЯ ЧЕКАЮТЬ